

Богдан Луців

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна
bluciv@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3302-0505

Ярослав Чайковський

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна
slawik1966@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1287-8094

Павло Луців

аспірант,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

Євген Чайковський

аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна

ЗЕЛЕНИЙ БАНКІНГ В НОВІЙ ПАРАДИГМІ ЗЕЛЕНИХ ФІНАНСІВ

Сталий розвиток економіки та гармонійний взаємозв'язок із навколишнім середовищем – це пріоритетні та життєво важливі орієнтири для світової економіки. У цьому контексті важливо визначитись із цілісним баченням в Україні ключових засад розвитку сталого фінансування, що неминуче призведе до адаптації банківської системи України щодо вдосконалення корпоративного управління банків з урахуванням ESG-факторів.

Концепція сталого розвитку у світі стала стратегічною імперативою та загальноприйнятою філософією, що відчутно впливає на процеси прийняття рішень на всіх управлінських рівнях – наднаціональному, національному, регіональному та на рівні окремих суб'єктів підприємницької діяльності. Сталий розвиток як світоглядна філософія та практика його втілення у конкретних планах, діях, нормах та механізмах на світовому рівні пройшла певний еволюційний шлях, що визначається тими пріоритетними завданнями, що стояли перед спільнотою у певні проміжки часу. Починаючи з 2019 року сталий розвиток перейшов на наступний еколого-орієнтований рівень, де пріоритетними завданнями стали екологічна сталість та справедливе суспільство. Такий рух отримав назву «зеленої економіки», що визначає принципово нову філософію економічних відносин, виробництва, поведінки та споживання. Основою концепції «зеленого» екологічного розвитку є «зелені» фінанси (green finance), які пов'язують між собою економічне зростання, дії з охорони довкілля та фінансові інститути. «Зелені фінанси» є тією ланкою, яка дозволяє реально здійснити перехід до «зеленої» економіки [1, с. 23-24].

Враховуючи домінуючу роль банківського сектора у структурі фінансового ринку, цілком реальним є факт, що саме банківські установи як елементи «кровоносної системи» економіки мають шанси стати каталізаторами «зелених» перетворень шляхом перерозподілу фінансових ресурсів на принципах соціально-економічної відповідальності.

Актуалізується розвиток концептуальних засад еколого-відповідальної банківської справи як драйвера «зеленого» зростання. Мобілізація фінансових ресурсів на інвестиційно-інноваційну діяльність екологічного спрямування нині здійснюється завдяки нарощенню банківськими інституціями операційної діяльності щодо стимулювання запровадження «зелених» проектів на засадах екологічного та соціально відповідального фінансування. Цей сучасний тренд у світових фінансових колах відомий як «зелений» банкінг, набуває актуальності і в Україні. Трансформаційні виклики реформування фінансового ринку, пошук ефективних методів його активізації для задоволення суспільних потреб зумовлюють

дослідження ініціатив становлення та перспектив розвитку ринку «зелених» облігацій в Україні з метою імплементації кращого світового досвіду регулювання цієї сфери в національній економіці.

У наукових колах України дискусія стосовно визначення термінів «сталого розвитку», «фінансування сталого розвитку», «зеленого фінансування», «зеленого банкінгу» триває. Це пояснюється насамперед тим, що НБУ розпочав свій шлях до створення стійкої фінансової системи, розширення «зелених інвестицій» в економіку, підтримки фінансових продуктів, які мають позитивний вплив на клімат. Так, у своєму розлогіму визначенні фінансів сталого розвитку І. Васильчук вказує на цільове призначення залучених фінансових ресурсів, а саме – «це економічні відносини, що виникають у процесі діяльності економічних агентів, які керуються принципами корпоративної соціальної відповідальності, пов'язаної з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів з метою створення стійкої у довгостроковому періоді сталої (економічної, екологічної і соціальної) вартості з поправкою на фінансовий ризик та позитивного соціального ефекту за допомогою спеціальних фінансових моделей, методів, продуктів та інструментів» [2, с. 215]. У цьому визначенні автор вказує на особливий статус суб'єктів фінансових відносин і специфічний характер методів та інструментів для досягнення мети.

Фінансовий аспект зеленого банкінгу більш ґрунтовно охоплено у працях таких дослідників, як Н. Капур і Р. Гупта [3], Т. Баумс і А. Чан [4], К. Тара і Р. Кумар [5], які характеризують зелений банкінг як екологічно відповідальний банківський бізнес, концепція якого знаходить рівновагу між отриманням економічних прибутків та екологічними вигодами. Прихильники цієї концепції вважають, що довгострокові економічні проекти є ефективними тільки, якщо враховують фактори збереження довкілля, а ті довготривалі інвестиції, які здійснюються без урахування екологічних наслідків, слід вважати нерентабельними. Подібним чином Б. Бардвай [6] і Р. Міа [7] трактують зелений банкінг як особливу форму альтернативного банківського бізнесу, а саме у форматі соціально відповідального банкінгу, який передбачає

отримання прибутку разом із досягненням соціальних вигод та екологічного ефекту, особливо стосовно захисту навколишнього середовища та збереження природних ресурсів на регіональному і глобальному рівні.

У 2015 році міжнародним співробітництвом був прийнятий Порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року, який включав у себе 17 глобальних Цілей сталого розвитку (ЦСР) [8]. ЦСР мають комплексний характер і актуальні для всіх країн, але кожна з них складає для себе список пріоритетних цілей, необхідність вирішення яких існує насамперед. 17 Цілей сталого розвитку є взаємопов'язаними і досягнення результатів в одній сфері впливають на результати в інших. Зазначимо, що в концепції сталого розвитку соціальна стійкість є основною кінцевою метою, економічна стійкість є засобом її реалізації, а економічні стійкість – обов'язковою умовою. Поява ключових глобальних ініціатив – Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року, Цілі сталого розвитку та Паризька угода демонструють намагання пошуку глобального консенсусу навколо посилення значимості екологічного чинника у діяльності міжнародних організацій, інституційних інвесторів.

Україна, як постійна країна-член ООН, також приєдналася до процесу забезпечення сталого розвитку та взяла на себе відповідні зобов'язання з досягнення 17 ЦСР. З моменту підписання Президентом України у 2019 році Указу «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» і до сьогодні центральні відомства готують моніторингові звіти щодо оцінки прогресу досягнення ЦСР в Україні [9].

Для досягнення кліматичної нейтральності в економіці України мають відбутися докорінні зміни в напрямках збільшення обсягів енергогенерації з відновлюваних джерел енергії, значного підвищення рівня енергоефективності житлових та промислових будівель, скорочення використання транспорту з двигунами внутрішнього згорання (ДВЗ) та підвищення користування електротранспортом тощо. Однак, повномасштабне вторгнення росії в Україну та війна спричинили колосальні людські та економічні втрати для України: відбулося різке зниження виробничих потужностей, вимушена передислокація людського капіталу, збільшення числа безробітних

осіб, зростання цін на енергоносії та продовольство. За оцінками НБУ, втрати фізичного капіталу від руйнувань підприємств, житла та інфраструктури на початок травня 2022 року сягнули 100 млрд дол. – це еквівалент 50% валового внутрішнього продукту (ВВП) України за 2021 рік [10].

Шлях до вирішення цих проблем, на наш погляд, лежить в переході банківських установ від позиції невтручання до усвідомлення своєї ролі в сфері раціонального природокористування та соціальної відповідальності, що стало втіленням концепції сталого розвитку в банківську сферу й отримало назву «зеленого» банкінгу. Нині все більше і більше актуалізується розвиток концептуальних засад еколого відповідальної банківської справи як драйвера «зеленого» зростання. Тут важливо також звернути увагу і на тезу, що «зелений» банкінг представляє собою стратегічно значущий концепт банківської діяльності, яка націлена на досягнення трьохкомпонентної синергії: підвищення економічної ефективності, зниження шкідливого впливу на екосистему і покращення соціального іміджу банку.

Широкого розповсюдження на ринку «зелених фінансів» у світі отримали такі інструменти: «зелені облігації», зокрема сталі, кліматичні, боргові (з покриттям і без покриття); «зелені кредити і позики» (також екопозики); «погодні деривативи». Важливо зазначити, що такі інструменти не є принципово новими з технічного боку, але вони різняться за екологічною складовою [11, с. 69].

У світлі цього постає потреба у аналізі світових трендів і національних ініціатив формування ринку зелених облігацій в Україні як дієвого фінансового інструмента для реалізації екологічно чистих проєктів в економіці. Насамперед варто зазначити, що механізм «зеленого» банкінгу з притаманним йому інструментарієм хоча й започаткований у вітчизняній банківській системі, але дотепер ще мало розроблений. Причинами такої ситуації у банківському середовищі є наступні: банківський сектор переобтяжений чималими проблемами, а тому «зелені» ідеї для банківського менеджменту не є пріоритетними (значущими), і те, що в суспільній свідомості «зелений» світогляд не є домінуючою властивістю. Доречно зауважити, що і в зарубіжних фахових

джерелах тематика механізму «зеленого» банкінгу не достатньо опрацьована, бо окремі публікації почали з'являтися лише з 2015 року. І, що найважливіше, «зелений» банкінг, як один із найбільш важливих складових «зелених» фінансів, є донині такою банківською системою, яка ще продовжує формуватися. Історія розвитку «зеленого» банкінгу починається з 2003 року, коли була розроблена парадигма екологічно й соціально відповідального фінансування та управління екологічним і соціальним ризиком у проектах була офіційно задекларована документом «Принципи екватора» (Equator Principles) [12].

У науковому середовищі в Україні існує різноманіття поглядів на те, як визначити «зелений» банкінг. Формулюючи нашу позицію з цього приводу, ми спираємося на авторське визначення «зеленого» банкінгу як соціально відповідальної моделі банківської діяльності, яке наводить О. Веклич: «Зелений банкінг як сучасний тренд у західних фінансових колах вважається особливою екологічно дружньою філософією ведення бізнесу в банківському секторі, яка просуває використання ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій та продуктів для зменшення шкоди довкіллю внаслідок операційної діяльності фінансових інституцій щодо стимулювання запровадження екологічних проектів на засадах екологічно й соціально відповідального фінансування» [13].

Таким чином, з цього випливає, що банківський сектор починає відігравати посередницьку роль між економічним розвитком і захистом довкілля, сприяючи екологічно стійким і соціально відповідальним інвестиціям. За таких умов в «зеленому» банківському секторі поступово складається багаторівнева мережа фінансових посередників, з одного боку, зі створенням з нуля у функціональному плані глобальних «зелених» банків (Green Banks) і банків розвитку, а з іншого – створенням у рамках вже існуючих комерційних банків окремих екофінансових підрозділів. Світова мережа «зелених» банків (Green Banks Network) дає наступне визначення «зелених» банків, а саме: «Зелений» банк – це організація, що має загальну капіталізацію, яка створена спеціально для сприяння приватним інвестиціям у кліматичну стійку, з низьким вмістом вуглецю внутрішню

інфраструктуру та інші «зелені» сектори» [14]. З цього робимо висновок, що «зелені» банки стають спеціалізованими установами, які є частиною місцевої фінансової інфраструктури та сфокусовані, насамперед, на підтримку проектів чистої енергетики на місцевих ринках за рахунок використання державного та приватного капіталу. «Зелені» банки відрізняються тим, що використовують інноваційні фінансові рішення та стимули з метою залучення приватних інвесторів у проекти з «чистої» енергетики.

«Зелений» банкінг на практиці реалізується як механізм банківського менеджменту, що спрямований на зменшення шкоди довкіллю та витрат унаслідок поточної операційної діяльності банків, і як механізм надання грошових кредитних ресурсів для стимулювання екологічних проектів, виробництва «зелених» технологій, екологічних товарів і послуг. Заради справедливості зазначимо, що відправною причиною впровадження «зеленої» філософії у практику українського банкінгу стало не занепокоєння екологічною ситуацією, а прагнення до економії поточних витрат. З цією метою впроваджувалися енергозберігаючі технології в офісах банків задля зменшення операційних витрат, а також банки розставляють акценти на інформаційних технологіях. Першим банком, який почав сповідувати «зелену» філософію на території України, став грецький АТ «Піреус Банк МКБ» (Piraeus Bank).

Важливе місце в реалізації механізму «зеленого» банкінгу займає «зелене» кредитування, оскільки чимала кількість «зелених» проектів фінансується через банківські установи. Включаючи екологічні фактори у прийняття рішень, банки можуть, з одного боку, ефективніше керувати ризиками, пов'язаними з кредитуванням «брудних» секторів, а з іншого – допомогти підвищити стійкість фінансової системи. Важливою перешкодою, що стоїть на заваді «зеленого» кредитування є обмежене застосування принципів сталого банкінгу через нерозуміння їх важливості, відсутність узгодженості між принципами ризик-менеджменту та рекомендаціями зі здійснення «зеленого» кредитування як на рівні країни, так і банку.

Крізь призму дослідження основних підходів до впровадження засад «зеленого» банкінгу можемо справедливо констатувати, що

ініціатива «зеленого» банкінгу поступово поширюється і в Україні. Коротко простежимо як втілюються в діяльність українських банків основні принципи «зеленого» банкінгу. Так, Українська програма підвищення енергоефективності (UKEEP), яка діяла з 2007 року до 2016 року та представляла собою кредитну лінію, розроблену Європейським Банком Реконструкції та Розвитку (ЄБРР). Банками-партнерами цієї Програми були ПАТ «Укресімбанк», ПАТ «Банк Форум», ПАТ «ОТП Банк», ПАТ «Мегабанк» та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», які протягом цього періоду реалізували 133 проекти. В Україні нині діє Урядова програма з енергоефективності, що була започаткована у 2016 році. Партнерами у провадженні цієї програми стали державні банки – ПАТ «Ощадбанк», ПАТ «Укргазбанк», ПАТ «Укресімбанк» і ПАТ «ПриватБанк», які за рахунок бюджетних коштів здійснювали видачу так званих «тепліх» кредитів для ОСББ і для фізичних осіб.

В Україні державна банківська установа АБ «УКРАГАЗБАНК» уже позиціонує себе як «зелений» банк і потенційно забезпечує фінансування проектів у сфері генерації чистої енергії (clean energy generation), енергоефективності та енергозабезпечення, зменшення викидів парникових газів. Ставши драйвером «зеленого» фінансування та розвитку екологічної свідомості в Україні, АБ «УКРАГАЗБАНК» сформував 35% кредитного портфелю з екопроектами, направленими на відновлення енергетики та енергоефективну модернізацію. У 2023 році портфель проектів сталого розвитку АБ «УКРАГАЗБАНК» зріс на 550 млн грн. Загалом з 2016 року банком реалізовано понад 900 великих проектів сталого розвитку [15]. Цей банк одним із перших банків в Україні став використовувати у своїй діяльності міжнародні екологічні, соціальні і управлінські стандарти (ESG), упродовж п'яти років слідує еко-стратегії, що свідчить про успішність, популярність та ефективність «зеленого» банкінгу в Україні.

Оскільки український сектор «зеленого» фінансового ринку лише формується, то важливо здійснити для нього обґрунтований вибір інструментів механізму «зеленого» банкінгу, ефективні зразки яких демонструє світовий «зелений» сегмент банківської сфери.

Такими новими інструментами механізму надання кредитних ресурсів українським «зеленим» банкінгом можуть стати: пільгові кредитні ставки (для фінансування екологічних проєктів, виробництва «зелених» технологій, екологічних товарів і послуг), пролонгований термін позики (для фінансування масштабних інфраструктурних проєктів із захисту довкілля), надання позик, кредитів або інших послуг для придбання сертифікатів на викиди забруднюючих речовин (торгівля сертифікатами на викиди), випуск забезпечених активами цінних паперів («зелені» цінні папери), продаж фінансовими установами муніципальних облігацій (для фінансування проєктів захисту довкілля).

Для переходу до «зеленої» економіки Україні буде потрібний дуже тривалий період перетворень, інтеграції економічних технологій в сучасну інфраструктуру, а також формування нової економічної моделі. Необхідність переходу до «зеленої» економіки зумовлена нагромадженими економічними і соціальними проблемами. В Україні відсутні механізми створення і розвитку зеленого кластера в економіці, практично немає досвіду державно-приватного партнерства в цій сфері. Нині можна говорити про досить слабку реальну підтримку держави у вигляді фінансування, встановлення пільг або грантів ініціаторам запровадження «зелених» технологій.

Потрібно відзначити, що попри свою універсальність та націленість на досягнення ЦСР, позики, направлені на досягнення ЦСР, мають певні виклики як для позичальника, так і для кредитора, де основним виступає відсутність стандартизованої документації та процесів їх надання. Це створює додаткові складнощі для імплементації даного виду позик на практиці.

НБУ в опублікованій в листопаді 2021 року Політиці щодо розвитку сталого фінансування передбачив свої дії щодо забезпечення послідовності та адаптації до змін як банківської системи, так і небанківських фінансових установ, що сприятимуть фінансовій стабільності. Відтак, імплементація ESG факторів в систему корпоративного управління банків (з початку 2022 року) та інтеграція системи управління екологічними та соціальними ризиками в загальну систему управління ризиками фінансових установ (з кінця 2022 року) підлягає корегуванню через повномасштабну війну в Україні.

Оскільки український сектор «зеленого» фінансового ринку лише формується, то важливо здійснити для нього обґрунтований вибір інструментів механізму «зеленого» банкінгу, ефективні зразки яких демонструє світовий «зелений» сегмент банківської сфери. Такими новими інструментами механізму надання кредитних ресурсів українським «зеленим» банкінгом можуть стати: пільгові кредитні ставки (для фінансування екологічних проєктів, виробництва «зелених» технологій, екологічних товарів і послуг), пролонгований термін позики (для фінансування масштабних інфраструктурних проєктів із захисту довкілля), надання позик, кредитів або інших послуг для придбання сертифікатів на викиди забруднюючих речовин (торгівля сертифікатами на викиди), випуск забезпечених активами цінних паперів («зелені» цінні папери), продаж фінансовими установами муніципальних облігацій (для фінансування проєктів захисту довкілля).

У сьогоденних умовах агресії проти України актуалізується питання щодо світової практики та підходів до залучення «зеленого» фінансування у відбудову та розвиток міст. «Зелені» облігації можуть допомогти у відновленні міст після війни як перспективний інструмент залучення коштів. У свою чергу Європейський інвестиційний банк розробляє концепцію ініціатив для відбудови України як в короткостроковій, так в довгостроковій перспективі.

Означені виклики щодо формування механізму «зеленої» економіки не повинні поставити всю економіку з її втратами і фінансову систему України «на паузу». Тому розв'язання цих проблем плануємо розкрити в подальших дослідженнях.

Таким чином, глобалізація «зелених» фінансів стала об'єктивним процесом, який співпав за часом з глобальними реформами, що його стимулюють, а також це новітня стадія у розвитку сучасної світової фінансової системи. Особливістю проаналізованого процесу є формування глобального ринку «зелених» фінансових інструментів та інноваційний характер ініціатив на світовому й національному рівнях.

У зеленого сегмента світової економіки відкриваються великі перспективи, а, відтак, наявність великої кількості невирішених проблем, засвідчує відсутність системного підходу до їх вирішення.

Шлях до створення «зеленої» економіки в Україні набуває дедалі більшої актуалізації, а для цього необхідно розробити й втілити в практику механізми створення і розвитку зеленого кластера в економіці, використавши більш активніше такий інструмент як державно-приватне партнерство.

Відзначимо, що «зелений» банкінг, ставши сучасним трендом міжнародного банківництва, у межах концепції сталого розвитку, поки що не набув масштабної підтримки українськими банками. Але поступово ідеї концепції «зеленого» банкінгу поступово втілюються в українському банківському секторі. На сьогодні в Україні, за експертними оцінками, нараховується шість провідних банків, які можна віднести до «зелених» банків: АТ «Укрексімбанк», АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «Райффайзен Банк», АТ «Ощадбанк», АТ АКБ «Львів», АТ КБ «ПриватБанк» [1, с. 33].

Потужним трендом фундаментальних трансформацій світового фондового ринку в координатах сталого розвитку став динамічний розвиток його зеленого облігаційного сегменту. Він демонструє загальносвітову тенденцію дедалі більшої орієнтації світових інвесторів на реалізацію корпоративних стратегій і бізнес-моделей «відповідального фінансування». Ключовою перевагою використання «зелених» облігацій як інструменту ринку капіталу є те, що ці облігації є альтернативою фінансування, яке дозволяє емітентам виконувати свою екологічну, соціальну й управлінську політики або відповідати екологічному законодавству без будь-яких додаткових витрат, що накладаються звичайною облігацією. З огляду на дослідження фрагментарного ринку «зелених» облігацій в Україні має місце недостатня обізнаність центральних і місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з питань світових практик організації ринку «зелених» облігацій, особливо в контексті отримання доступу до «зеленого» фінансування. Запровадження повноцінного ринку «зелених» облігацій в Україні потребує формування цілісної і послідовної державної політики, гармонізованої з міжнародним законодавством, що враховуватиме провідні світові практики, а також особливості національних умов, можливостей, потреб і перспектив, особливо у післявоєнний період.

Таким чином, незважаючи на значну концептуалізацію сутності фінансів сталого розвитку, та доволі значне їх поширення в економічній і фінансовій науці, існує гостра потреба подальшої теоретико-методологічної ідентифікації сутності такого понятійного конструкту [11, с. 74].

Виникнення концепції «фінансів сталого розвитку» є результатом рефлексії над тим, як фінансові ресурси можуть бути спрямовані на підтримку засад сталого розвитку. Це нове явище враховує не лише економічні аспекти, але й соціальні та екологічні вимоги. Така концепція відкриває шлях для розвитку теоретичних підходів і розробки практичних механізмів, спрямованих на забезпечення балансу між потребами сучасного суспільства та збереженням ресурсів для майбутніх поколінь.

Фінанси стали наріжним каменем у досягненні цілей сталого розвитку, що призвело до виникнення концепції сталого фінансування. Шляхом спрямування капіталу у соціально відповідальні компанії та сталі проекти фінансова система створює передумови для успішного розвитку економіки та суспільства на засадах сталого розвитку.

Література

1. Луців Б., Дзюблюк О., Чайковський Я., Луців П., Чайковський Є. Роль зеленого банкінгу в забезпеченні цілей сталого економічного розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. №1(54). С. 23–36. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4250>
2. Васильчук І. П. Фінанси сталого розвитку як відповідь на виклики постіндустріальної економіки. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 213–218. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-2_0-pages-213_218.pdf
3. Kapoor, N., Jaitly, M. & Gupta, R. (2016). Green Banking: A step towards Sustainable Development. *International Journal of Research in Management, Economics and Commerce*, 06(07), 69-72.
4. Baums, T. & Cahn, A. (ed.) (2022). *Green Banking and Green Central Banking*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH. <https://doi.org/10.1515/9783110752892-202>

5. Tara, K., Singh, S. & Kumar, R. (2015). Green Banking for Environmental Management: A Paradigm Shift. *Current World Environment*, 10(3), 1029-1038. <http://dx.doi.org/10.12944/CWE.10.3.36>
6. Bhardwaj, B. & Malhotra, A. (2013). Green Banking Strategies: Sustainability through Corporate Entrepreneurship. *Greener Journal of Business and Management Studies*, 3(4), 180-193.
7. Miah, R., Hasan, M., & Parisha, J. (2023). Innovative Policy Approach to Environmental Resource Management Through Green Banking Activities. *American Journal of Economics*, 13(2), 35-51. <https://doi.org/10.5923/j.economics.20231302.01>
8. United Nations. A/RES/70/1 - Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Retrieved from: <https://unctag.org/meetings/en/SessionalDocuments/ares01d1>
9. Цілі сталого розвитку. Україна 2021 : моніторинговий звіт. Служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/csr_prezent/2020/ukr/st_rozv/publ/SDGs%20Ukraine%202021%20Monitoring%20Report%20ukr.pdf
10. Звіт про фінансову стабільність, червень 2023 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H1.pdf?v=5
11. Луців Б., Майорова Т., Луців П. «Зелені фінанси» в парадигмі сталого інвестиційного розвитку економіки України. *Світ фінансів*. 2023. № 3. С. 64-76. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1632/1642> DOI: 10.35774/SF2023.03.064
12. About the Equator Principles. Equator Principles. URL: <https://equator-principles.com/index.php/about-ep>
13. Веклич О. «Зелений» банкінг: сутність, механізм та інструменти реалізації. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
14. What is a Green Bank? Green Bank Network. URL: <https://greenbanknetwork.org/what-is-a-green-bank-2/#:~:text=A%20Green%20Bank%20is%20a,as%20water%20and%20waste%20management>
15. Офіційний сайт АБ «УКРАГАЗБАНК». URL: <https://www.ukrgasbank.com/>